

MEDEDELINGENBLAD
van de
NEDERLANDSE WERKGEMEENSCHAP
voor
INDIVIDUAL PSYCHOLOGIE

21e jaargang, nr. 1

september 1971

Redactie: G.H. v. Asperen - Doorwerth

Redactieadres: Mevr. L.M.C. Richard-Stuurman
Pippelingstraat 60, Den Haag, Telefoon 070 - 68 34 22

IN MEMORIAM DR. J.A. DELHEZ

Op 12 april j.l. overleed op 85-jarige leeftijd ons erelid Dr. J.A. Delhez. Hij was een van de persoonlijke vrienden van Alfred Adler en behoorde tot de kleine groep Individualpsychologen, waaruit later de Ned. Werkgemeenschap is ontstaan. Jarenlang was hij een gewaardeerd docent aan onze cursus en lid van de Wetenschappelijke commissie. In deze laatste kwaliteit zat hij ook in de redactie van het Mededelingenblad.

Delhez behoorde tot de generatie voor wie de Individualpsychologie meer was dan een van de mogelijke benaderingswijzen van de menselijke persoonlijkheid, maar een heilsleer, die met de volle inzet gepropageerd moet worden. Hij zelf wist in zijn leven het ideaalbeeld dat Adler schildert van de gezonde, volwassen persoonlijkheid dicht te benaderen. Nooit zag ik iemand die een groter harmonie wist te bereiken tussen het streven naar zelfontplooiing en een sterk ontwikkelde gemeenschapszin.

In de dertiger jaren heb ik hem lange tijd kunnen gadeslaan in verscheidene rollen die hij op zich genomen had: in zijn gezin, als huisarts, als voorzitter van het schoolbestuur, in de I.P. gespreksgroep die we in Dordrecht hadden en in het Bureau voor Opvoedingsmoeilijkheden dat we samen deden. Overal was het duidelijk dat mensen, maar vooral kinderen zich bij hem op hun gemak voelden. Hij had een soort gelouterd optimisme over de sluimerende mogelijkheden in de mens dat ook aanwezig was als hij er niet over sprak.

Delhez heeft een hoge leeftijd bereikt, zodat veel van zijn activiteiten ook voor onze Werkgemeenschap al weer enige jaren tot het verleden behoren. Maar het lijkt mij juist dat in dit Mededelingenblad nog eens wordt vastgelegd, dat de Nederlandse Werkgemeenschap voor Individualpsychologie een man van formaat heeft verloren.

Moeten wij de familie condoleren met het verlies of haar gelukwensen dat zij hem zo lang mocht behouden?

Hij zou zelf het laatste hebben gekozen.

G.H. van Asperen.

„OORLOG EN INSPIRATIE“

Verslag van een voordracht gehouden te Amsterdam op 20 februari 1971 door de Heer Dr. R.L. Cornelissen, arts te Maarssen.

Met dit onderwerp stelde spreker zich twee mogelijkheden van het mensdom voor, waarin weerspiegeld zijn het eindpunt van de evolutiegang n.l. ontstijging naar steeds groter differentiatie, ingewikkeldheid en geestelijkheid en tegelijkertijd aan de evolutie meegegeven destructie.

De Hr. C. begint met ons erop te wijzen in wat voor een buitengewoon interessante leefbare situatie de mens zich bevindt n.l. de luttele aantallen kilometers dampkring rondom de aarde, tegenover de gigantische ruimte met daarin een 15 miljard hemellichamen, waarvan er slechts een 3000 waargenomen kunnen worden.

Al deze hemellichamen met afstanden van miljarden lichtjaren worden bijeengehouden door de zwaartekracht, dezelfde die ons staan hier op aarde bepaalt. Stellen we deze zwaartekracht als éénheid en beschouwen wij enkele andere soorten wisselwerkingen, dan blijken alleen de elektrische krachten, 10^{24} maal zo groot als de zwaartekracht, de moleculen bijeen te houden tot uiterst ver gedifferentieerde samenstellingen als ons lichaam of ieder ander voorwerp.

De volgende soort kracht, die bij analyse onderkend kan worden is 10^{32} maal zo groot als de zwaartekracht. Het zijn deze z.g. „zwakke kernkrachten“ die de massa van moleculen en atomen bijeenhouden, waaruit de mens in staat is door kernsplitsing of fusie de energieën te winnen.

Tenslotte zijn er de sterke atoomkrachten, nog eens 100 maal zo sterk, die in wisselwerking tussen materie en energie (eenvoudigheidshalve iets te eenvoudig uitgedrukt) om zo te zeggen de kern van de kern bijeenhouden.

Dit alles heeft met oorlog niets te maken, wel echter met inspiratie. Hoe zou het anders mogelijk zijn dat wij met onze geest deze dingen kunnen benaderen.

Spr. laat vervolgens een klein stukje evolutiegang voor ons geestesoog passeren. Binnen een zeer kleine spatie van ca. 4 km hoogte, op een klein stukje bijeengehouden materie (de aarde) is het mogelijk dat leven ontstaat.

Binnen een constellatie van natuurkundige en chemische evenwichten ontstaat de neiging tot differentiatie, tot ingewikkeld worden, naast een neiging tot destructie en dat gelijktijdig.

Dit principe: de toename van ingewikkeldheid samengaand met destructie en vereenvoudiging begeleidt het gehele organische wordingsproces.

Het is hier niet de plaats om dit alles verder uit te werken, wel echter is het interessant in de gedachtengang te houden, dat deze leidraad tenslotte uitkomt in een soort computerachtig model, waarmee de mens functioneert.

In dieren en planten begint, naarmate zij ingewikkelder worden, een samenvoegend beginsel te ontstaan dat bij de dieren tenslotte zeer ingewikkeld gaat worden en door ons zenuwstelsel genoemd wordt. Dit zenuwstelsel, uit eenheden opgebouwd, functioneert eigenlijk als een computer.

Beschouwen we de opbouw van het zenuwstelsel dan is het interessant te zien, dat het nieuwst aangelegde gedeelte in z'n totaliteit nog kan worden geannuleerd zonder het individu aan te tasten. Dit kan worden aangetoond bv. bij de mier, een diertje dat verbazend knap functioneert zowel collectief als individueel. Worden bij een mier de kopzenuwen, het „hoogste“ gedeelte van het zenuwstelsel verwijderd, dan blijft de mier praktisch gesproken toch nog een mier. Functies als eten en voor zichzelf zorgen blijven bestaan, alleen de allerfijnste functies gaan verloren, zoals het in collectief verband op ingewikkelde wijze met elkaar omgaan.

Bij de ontwikkeling van de hogere diersoorten zien we in de hersenen een soort bovenbouw, totdat tenslotte bij de mens de voorhoofdshersenen ontstaan met een enorme hoeveelheid mogelijkheden en schakeringen.

Om iets te noemen : we hebben bij benadering een 10 à 12 miljard cellen in ons hoofd, die in staat zijn een 20 miljard impulsen per seconde op te nemen en te verwerken. Om aan ons voorstellingsvermogen tegemoet te komen stelt spr. ons een boek voor van 1000 pag. met tezamen een miljoen letters. Stellen we nu één letter gelijk met één impuls in onze hersencellen dan ontvangen de hersenen een aantal impulsen per sec. gelijk aan het aantal letters in een rij van 20.000 boeken, ieder van 1.000 pag.

Deze 20 miljard impulsen worden op een zeer ingewikkelde wijze verwerkt met het resultaat dat de mens in 1/20 sec. steeds geïnformeerd is over alles wat in hem omgaat.

Dit geldt in gelijke mate t.o.v. de buitenwereld. Twintig keer per seconde wordt de gehele buitenwereld in ons hoofd ingeseind, waarop in 1/20 sec. een besluit kan volgen. Een bijzonder interessant procédé.

Mèt het onderwerp OORLOG en INSPIRATIE heeft dit alles in zoverre te maken, dat het nuttig is zich rekenschap te geven wie we eigenlijk zijn en wat we doende zijn in deze wereld, waarvan OORLOG de negatieve kant is en INSPIRATIE de feitelijke bron van waaruit de mens zich tot een ander soort integratie-mogelijkheid en ontstijging zou kunnen begeven.

Spr. gaf nog als voorbeeld dat wanneer hij zelf zijn ogen dicht zou doen en zou besluiten een knopje te grijpen van een ding dat voor hem stond, dan plotseling door die éne wilsactie het gehele „apparaat” in werking zou komen. Hij pakt dan 1/20 beeld op uit de 20 beelden per seconde, die dag en nacht naar zijn achterhoofd worden geseind, dan gaan boodschappen naar en van de spieren over en weer en kan hij feilloos dit knopje pakken.

Het is zuiver het kale „apparaat” en het is ongelovelijk zoveel mogelijkheden als dit voor een mens inhoudt. Dit „apparaat” is zeer ingewikkeld ingesteld op het verleden, op de toekomst en op de functie in het heden en heeft bovendien een zeer grote plan- en doelmatigheid ingebouwd, die in eerste instantie zuiver animaal is gericht, nl. op zelfhandhaving.

Deze animale basis is in de mensen zeer groot, veel groter dan algemeen wordt voorgesteld.

Het menselijk functioneren zou in drieën kunnen worden ingedeeld nl.:

1. Een primaire animale reactie
2. een secundaire reactie, gegeven via de voorhoofdshersenen, die bijzonder ingewikkeld functioneren
3. een soort goddelijke mogelijkheid van resonantie en opnemen.

Dit laatste is nog ijl en weinig binnen ons bevattingsvermogen. Men zou kunnen zeggen dat datgene wat langs de lijn van de inspiratie komt, steeds moet worden omgezet in de twee onderliggende structuren t.w. die van de menselijkheid en van de animaliteit.

Voorbeeld: Wanneer wij het begrip LIEFDE voor ons geestesoog nemen, teruggebracht op de animale functie, dan zien we dat de gedragingen zuiver sexueel-organisch zijn. We zien tevens dat andere wetmatigheden gelden dan bij het hierboven onder 2 genoemde.

Soms is het verduidelijkend ook de tegenstelling in beschouwing te nemen. Bij de dierlijke liefde is de omkering onverschilligheid (hierbij is te letten op het gedrag na de paring of na de nestverzorging). Bij de omkering van de menselijke liefde komt men terecht in al de menselijke verfijningen en structuren, zoals haat, boosheid, verbittering en vereenzaming. Ook verveling kan men hiertoe rekenen, doch hier bestaat een zeer grote differentiatie inhaerent aan de mogelijkheden, die in het schakelsysteem van de hersenen zijn ingebouwd.

Het moet duidelijk zijn dat er geen omkering van de goddelijke liefde bestaat, omdat hier het polariteits-beginsel niet meer aanwezig is, gelet op de organische of anatomische aanbouw van het hersensysteem.

Evenals bij het voorbeeld van de mier kan de laatste aanbouw der hersenen, nl. de voorhoofdshersenen uitgeschakeld worden zonder dat er veel verandert. Alleen de hoogste functies als thelepatisch contact als religieus bewustzijn, politiek-bewustzijn en collectieve verantwoordelijkheid vallen weg, maar de mens blijft zich enigszins menselijk gedragen, eenvoudig en primitief maar vooral ook animaal, en in sommige gevallen meer bruikbaar dan met voorhoofdshersenen.

Dit doet wel griezelig aan. We schijnen echter nog zeer weinig te beseffen hoe sterk de sturing is, die vanuit de animaliteit naar boven komt en hoezeer bepalend deze is voor de uiteindelijke vormgeving aan onze gedragingen. Er zijn diverse eigenschappen aan de chromosomen meegegeven en het is bij een eerste kennismaking teleurstellend te merken hoe automatisch wij functioneren.

Aan het ontwikkelingssysteem van geboorte tot aan de dood is met de chromosomen een buitengewoon sterk patroon meegegeven, dat bovendien tijd-gebonden is zodat de gedachtengangen van een 5-jarig kind anders zijn dan die van een 10-jarige en deze weer anders dan van een volwassene. Een bruikbaar voorbeeld is dat van een aangeboden sigaret, die bij het vuur geven plotseling ontploft.

De volwassene trekt onmiddellijk binnen 1/20 seconde de juiste conclusie. De ervaring wordt naar binnen geseind, naar beneden gekoppeld aan emotionaliteit en vorige ervaringen met de eindconclusie dat DE GEVER de veroorzaker is. Die geveer is een deel van de buitenwereld, dus „voor die buitenwereld moet je oppassen”.

Als de schrik zeer hevig was, gaat het nooit over en is de conclusie tot dressaat geworden. Een dergelijke ervaring bij een 10-jarige gaat iets verwerkt. Dit kind heeft wèl de mogelijkheden tot volwassenheid, doch is nog niet volwassen. Het leunt nog tegen de zekerheidsachtergronden (voor hem de betrouwbare grote mensen), waarvan hij afhankelijk is), aan. Daarom is bij het kind de eindconclusie, dat niet de geveer maar het VOORWERP het gevaar vertegenwoordigt.

Weer anders is het bij een 3-jarige. Bij hem is het begrip „krijgen” in het centrum van kennen en belangstelling. Wanneer het „krijgen” gepaard gaat met een ervaring van hevige schrik dan kan het dressaat ontstaan „voorzichtig zijn met KRIJGEN”.

Het zal dan ook bijzonder moeilijk zijn om in het volwassen leven terug te vinden waarom iemand b.v. hartkloppingen krijgt bij het ontvangen van voorwerpen, of, in het algemeen gezegd, waarom het „krijgen” belast is. De ervaring met de sigaret is dan vergeten, maar nog bepalend of sturend voor het gedrag en de bewuste gedachte.

Het blijft interessant het functioneren van het zenuwstelsel te bestuderen.

Alles wat ervaren wordt, alle beelden, die in een aantal van 20 per seconde uit de buitenwereld worden ingeseind, worden geselecteerd in lagen om tenslotte als totaalbeleving voorlopig te worden opgeslagen in het zeer korte geheugen, dat op een bepaalde wijze gevoed zal moeten worden wil het overgaan naar een iets langer geheugen. Wordt er maar genoeg betekenis aan gehecht of worden bepaalde acties gepleegd, dan heeft koppeling plaats aan het langere geheugen en vandaar het zeer moeilijke proces om van de vaste patronen bevrijd te worden. De mens kan nooit vergeten of afleren, wel corrigeren door erbij te leren.

Al wat de Heer C. tot nu toe besprak speelt continu achter het onderwerp OORLOG en INSPIRATIE in een lijn, die zeer ver reikt. Nadenkende over oorlog in feite, zien we direct een aantal naar voren springende factoren een rol spelen. Enerzijds een ingebouwde en meegekregen onuitwisbare kuddeneiging, gebaseerd op een ingebouwde gehoorzaamheid, gepaard aan „kunnen luisteren” en functioneren in een soort collectivum, en anderzijds de behoefte om alleen te zijn.

De mens is het dier dat het verst gevorderd is als collectivum, achter zich latende alle degeneratie producten van de evolutie, en dat bovendien het verst staat in het geheel onafhankelijk zijn, maar het is vrijwel onmogelijk om als mens alleen te functioneren, de drang om iets met elkaar te doen zal altijd aanwezig zijn.

Hoe verschillend de volwassen mens ook gevormd is, eronder ligt steeds verankerd animaliteit met een geweldig sterk narcisme, met een sterke sexualiteit en even zoveel agressie. Daarboven ligt dan de mogelijkheid tot verfijning.

Het is een zeer moeilijke arbeid om zich los te maken van de verankerde animale basis en een helder bewustzijn te ontwikkelen. Daarvoor is nodig alles wat men in ressonantie met elkaar opdoet te verticaliseren d.w.z. in functie te brengen met het dieper liggende grondpatroon.

In principe moet men verticaliseren wil men meedoen aan de grote grondlijn van de evolutie die met de gigantische schepping te maken heeft, waarbij aan ieder een zeer kleine functie is toebedeeld en toch ieder individu het gevoel heeft dat hij er alleen is, dat hij het enige wezen is dat alles kan.

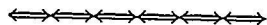
De oorlog die wij maken is een zeer interessant verschijnsel. In vele boeken kunnen we de div. vormen en motieven vinden, maar waarschijnlijk is het model dat de mens functioneert als collectivum, samen gebundeld met de regressie-neiging het grondmotief, waarop alle differentiatie verdwijnt. Men zou de oorlog eigenlijk inderdaad moeten zien als een afsplitsingsprodukt van het menselijk functioneren, waarin de aan de evolutie meegegeven degeneratie-neiging zich het duidelijkst openbaart. Ook in individuen afzonderlijk openbaart deze degeneratie-neiging zich (b.v. in mongolen, kankers en andere destructieve ziekten), maar oorlog is de uiting van het verst functioneren van de mens als collectivum met alle menselijke mogelijkheden, gehoorzamen aan het destructie-principe, dat in de evolutielijn is meegegeven. Zo gezien kan de oorlog zelfs als inspiratiebron dienen om zich tegen af te zetten. Willen wij werkelijk van de oorlog af, willen we werkelijk van deze destructie-neigingen worden verlost dan is het van groot belang de ressonantiepatronen te herkennen door in analyses te gaan, door met elkaar van gedachten te wisselen en te proberen zover mogelijk te komen al luisterende en corrigerende wat in- en uitgaat.

De therapie ligt in de introspectie-activerende methodes, doch ook in de methodes waarvan op een rijtje gezet kunnen worden : alcohol, dronkenschap, drugs, L.S.D. als verdieping, en meditatie als eindpunt van diezelfde rij. Die meditatie, of het nu yoga-methodiek is of ademhalingstechniek, kan het verst reiken en brengt de mens inderdaad af van de alcohol-roes, van de drug-situatie en van de L.S.D.-beelden en is daarom eveneens een verticalisering naar de geest.

De andere lijn van de menselijke mogelijkheden is de steeds grotere precisie, waarmee naar buiten toe gewerkt wordt. De energie waarmee de hersenen werken is slechts 1/2 watt klein, toch is de mens in staat zo nauwkeurig te werken, dat hij binnen afzienbare tijd atomen kan verplaatsen en moleculen zal kunnen bouwen, waarbij hij de chromosomen zal kunnen verzetten, waaraan de animaliteit is ingebouwd.

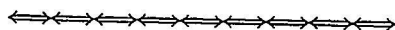
Spr. eindigde met te zeggen dat het nu reeds in principe zelfs, technisch mogelijk is de evolutielijn naar een grotere geestelijkheid te brengen, al zullen de problemen daaraan verbonden nog legio zijn.

L.M.C. R. - S.

*Men moet eerst heel wat brillen afzetten
om met eigen ogen te kunnen zien.*

Uit: Tros Kompas.

MODERNE METHODEN IN DE PSYCHOTHERAPIE

Verslag van de voordracht door Prof. Goldstein, Syracuse N.Y., ingeleid door Drs. A. Vrolijk, gehouden te Amsterdam op 20 maart 1971.

„We spreken vanavond over de therapie met de 'lower-class' patient, wat ik het best kan vertalen met 'ziekenfonds-patient'. Het is in Holland vaak moeilijk therapie te doen met de ziekenfonds-patient, omdat hij minder verbaal is en zijn intelligentie vaak op een lager peil staat. Nu kunnen we ons gelukkig prijzen dat prof. Goldstein in Amsterdam is om een jaar te werken voor de Fullbright-stichting. Hij heeft verscheidene boeken op zijn naam staan*) en bovendien een speciale methode ontworpen waarover hij vanavond zal spreken." Met deze woorden leidde Drs. Vrolijk de spreker in.

In Amerika heeft psychotherapie met patienten uit de middenklasse in twee van de drie gevallen een gunstig resultaat. Dat is in Europa net zo: twee van de drie patienten voelen zich na afloop beter. Als men uit een lager milieu komt, wordt men minder gemakkelijk voor therapie geaccepteerd en is de diagnose doorgaans ook slechter. Als men bij een kliniek ingeschreven wordt, staat men langer op de wachtlijst, krijgt een minder ervaren therapeut en breekt de therapie gemakkelijker af. De therapeut boekt minder resultaat met de patient en dit is in de inrichtingen net zo. Uit een onderzoek is gebleken dat 93% van de schizofrenen uit de lagere klasse na vijf jaar nog steeds in het ziekenhuis was, terwijl een even groot percentage van de patienten uit de middenklasse reeds lang ontslagen was.

Dr. Scofield heeft een onderzoek verricht waarbij hij vond dat de meeste therapeuten er de voorkeur aan geven te werken met 'JAVIS-patienten'; dit zijn: jonge, aantrekkelijke, verbale, intelligente, gevoelige mensen. Zij weten wat er van hen verwacht wordt om beter te worden en doen precies wat de therapeut wil zodat de behandeling succesvol verloopt. Als meneer 'niet-JAVIS' fysieke moeilijkheden heeft gaat hij naar de dokter, krijgt medicijnen of een rechtstreeks advies. Dit verwacht hij ook van de therapeut die hem echter allerlei vragen stelt waarvan hij het nut niet inziet; dan blijft hij na dat eerste bezoek weg. Hij komt om raad zoals hij bij de slager komt om ham te kopen. Heeft die slager het niet, dan gaat hij ergens anders. Krijgt hij de raad niet, dan komt hij niet meer terug want therapie is iets vreemds voor hem.

Onze eerste benadering van de traditionele, verbale therapie was evolutionair. Wij probeerden de relatie tussen de therapeut en de patient te verbeteren door testen, gesprekken e.d. Het werkte altijd bij de patient uit de middenklasse maar nooit bij mensen van de lagere klasse: omdat hun leven en levensstijl anders zijn. „Ik dacht dat het verschil voortkwam uit een andere opvoeding en een onderzoek wees uit dat dit inderdaad zo was". Wat in de middenklasse gebeurt tijdens de opvoeding is een soort training voor therapie. B.v. als een broertje zijn zusje aan het haar trekt, vraagt vader eerst: „waarom deed je dat?" en geeft hem dan misschien een klap. In de lagere klasse krijgt het jongetje meteen een klap, daar wordt geen aandacht besteed aan motivering en introspectie. Dit zijn nu juist de dingen die de therapeut van de patient verlangt te doen. De therapeut vraagt: „hoe heeft U dat ervaren, waarom deed U dat?"; bij de lagere klasse ligt het accent op de daad en zijn gevolgen, zodoende zijn zij slecht voorbereid voor therapie.

De laatste twee jaar onderzochten we verschillende therapeutische methoden.

1e. een voorbeeld stellen - dat heeft te maken met imitatie, navolging.

2e. rollenspel - in de praktijk brengen wat men anderen zag doen.

Het veronderstelt dat de problemen bij de lagere klasse minder in het onbewuste liggen en

---

*) „Therapists' and Patients' Expectancy in Therapy."

(De verwachtingen van de therapeut en de patient bij de therapie.)

meer in het gebrek aan ontwikkeling, aanpassing en de handeling. Ook hier in Holland hebben we 'banden' gemaakt om in allerlei dagelijkse situaties adequaat en onafhankelijk te handelen. Zo namen we b.v. de situatie waarin het heel erg regent en iemands paraplu in reparatie is en niet op tijd klaar blijkt te zijn. Bij een ander experiment werden de deelnemers twee weken later aan de telefoon geroepen waarbij iemand trachtte ze vijf tijdschriften te verkopen. De deelnemers toonden veel meer weerstand dan zij die niet aan het experiment hadden meegedaan.

In Den Dolder deden we iets dergelijks met chronische patienten die in de inrichting niet praten met de medepatienten waar ze al tien jaar of langer mee samen zijn. Het doel was de conversatie te bevorderen.

Alcoholisten praten juist een heleboel over zeer weinig. Hen lieten we een band beluisteren waarop over de werkelijke problemen gesproken werd. Bij een volgend interview spraken ze dan meer over hun problemen.

Een ander aspect is de opleiding van therapeuten. Er is een neiging om leken voor therapie in te schakelen.

Vijftien jaar geleden dacht men dat het succes van de therapie vooral met de opleiding en weinig met de persoon van de therapeut te maken had. Nu denkt men omgekeerd en als dat waar is, hoeft de therapeut geen medicus of afgestudeerd psycholoog te zijn. Dan zou men de mensen met de juiste persoonlijkheid moeten opleiden voor therapie.

In 1953 publiceerde Eysink in Engeland een onderzoek waarmee hij wilde bewijzen dat therapie geen enkel resultaat had; 50% van de neurotische mensen wordt toch altijd beter, ook zonder hulp.

Een nader onderzoek naar de cijfers wees uit dat de groep van diegenen die wel therapie hadden gehad een resultaat kregen van: 90, 80, 20 en 10 terwijl zij die geen hulp kregen cijfers als: 60, 45, 55, 40 toonden. Hieruit trok hij de gevolgtrekking dat het afhankelijk was van de persoon van de therapeut of er 90% dan wel 10% succes was. Het gemiddelde is nu wel 50 maar met een goede therapeut kan het 90 worden en met een slechte 10. Sommigen zijn veel beter, geheel onafhankelijk van de methode en anderen ondanks de kennis van de methode zijn veel minder.

De goeden tonen veel meer empathie, meer warmte en meer echtheid; zij kunnen werkelijk begrijpen wat een ander voelt.

Daarom kunnen we dus best verpleegsters, broeders, huisvrouwen, geestelijken, mits zij maar de juiste persoonlijkheid bezitten, voor therapie opleiden. Hierdoor besteedt de afgestudeerde therapeut zijn tijd veel nuttiger en wordt een veel groter aantal patienten geholpen.

Prof. Goldstein leidt verpleegsters en broeders op waartoe hij door acteurs gesproken banden laat maken om als instructie te dienen. De selectie van de mensen is bijzonder belangrijk maar therapie doen is ook een kwestie van zelfvertrouwen. Daartoe moeten ze leren hoe de dingen te zeggen.

Er zijn ook velen die niet graag met alcoholisten werken en dat wordt veel beter als ze hiervan banden hebben gehoord. Met een positieve aanvaarding van die patienten. Het resultaat wordt nog vergroot door het bijkomende rollenspel. De opleiding is voor groepstherapie en het verplegend personeel krijgt twee dagen per maand cursus gedurende een jaar. Eén van de twee dagen zitten ze zelf in een groep en de andere dag wordt gebruikt om banden van hun groepen af te draaien en door rollenspel hun benadering te verbeteren.

Prof. Goldstein heeft ook korte tijd met negers in een fabriekscomplex gewerkt. Dat ging uitstekend omdat ze zelf ook uit de lagere klasse afkomstig waren maar het geeft een probleem dat iedereen op den duur hogerop wil. Daardoor moet men dan steeds weer nieuwe mensen opleiden.

Bij mensen uit de lagere klasse vindt Prof. Goldstein dat men niet over geestesziekte in de gewone zin zou moeten spreken. Men kan ze heel goed helpen door een betere aanpassing. Hij deed ook een onderzoek bij het aannemen van zwarte arbeiders bij General Electric.

Die hebben geen ervaring in de industrie en daartoe werden banden gemaakt voor arbeiders en bazen. Hierbij werd ook rollenspel gedaan, d.m.v. video-tape. Zo leerden ze elkaar te helpen wat tot wederzijdse tevredenheid leidde.

Prof. Goldstein besloot zijn voordracht: „Eén soort therapie is niet voor iedereen geschikt en onverschillig de diagnose krijgt iedereen nog veel te vaak dezelfde therapie.”

Hermine Gans.

*****

Ik heb steeds ondervonden dat de slechte mensen erbij winnen als men hen nauwkeuriger bestudeert en dat de goede mensen erbij verliezen.

Lichtenberg.

*****

„DOEL VAN DE GEZINSVERZORGING EN DE OPLEIDING TOT GEZINSVERZORGSTER“

Verslag van de voordracht van Mw. Mr. F.A. Söhngen gehouden te Amsterdam op 20 maart 1971

Allereerst geeft spreekster een overzicht van de geschiedenis en het ontstaan van de Gezinsverzorging. In 1950 kwam men bij het vervoer- en havenbedrijf te Rotterdam op de gedachte om een instelling voor gezinsverzorging in het leven te roepen vanwege het veelvuldige verzuim van de arbeiders veroorzaakt door ziekte van de huisvrouw. Mw. Söhngen werd uitgenodigd om in het bestuur te komen en al spoedig ook om aan de opleiding voor gezinsverzorgsters deel te nemen. Zij spreekt daarom vanuit een 20-jarige praktijk.

Een klein stukje geschiedenis gaat aan de oprichting van deze instelling vooraf.

In het arme Brabant trok in de dertiger jaren Mons. Frencken zich het lot van de meisjes aan, die in de opkomende industrialisatie teloor dreigden te gaan en, volgens Mons. F., nooit goede huismoeders konden worden. Reeds in 1934 werden o.a. in Ginneken en Bergen op Zoom opleidingen voor gezinsverzorging gesticht. Ook in Drenthe werden vele werkloze vrouwen en meisjes op de Volkshogeschool te Bakkeveen opgevangen en bekwaam gemaakt om hulp te bieden waar de huisvrouw vervangen moest worden. De Gem. Soc. Dienst van Arnhem stichtte een derg. opleiding in '43.

Na de oorlog breidt het werk zich uit en wordt er meer behoefte gevoeld aan een speciale opleiding voor meisjes om in ontwortelde gezinnen (crisis en oorlogsjaren) te kunnen helpen. De Stichting Volksherstel heeft voor verdere uitbreiding en grondvesting gezorgd van de twee Kath. en Herv. opleidingen. Er zijn thans een 850 instellingen voor Gezinsverzorging in Nederland, wat niet zeggen wil dat dat voldoende is, omdat vele ervan zeer klein zijn. De regering wil daarom een samenbundeling, die echter zeer moeizaam tot stand komt door de veelvuldige verschillen t.a.v. de levensbeschouwelijke en algemene grondslagen. Ditzelfde herhaalt zich bij de opleidingen, waarvan er momenteel 24 zijn in de verhouding van 20 levensbeschouwelijke tot 4 algemene.

Ook de overheid heeft zich niet onbetuigd gelaten. In 1948 kwam een subsidie-regeling tot stand, welke in 1958 door min. Klompé werd vernieuwd.

De opleidingen, veelal nog aan verandering onderhevig, vallen thans onder het begrip „school voor soc. pedag. onderwijs” en genieten 100 procent subsidie, echter met de verplichting de richtlijnen van het departement te volgen (o.a. aanpassing aan de mammoetwet). Zij beantwoorden daarnaast nog steeds aan de aanvankelijke regel, opgesteld door de Soc. Raad:

„Gezinsverzorging is de daadwerkelijke tijdelijke verzorging, zowel van huishoudelijke als opvoedkundige aard, welke door daarvoor speciaal opgeleide vrouwelijke krachten, die in dienst zijn van een instelling van gezinsverzorging onder deskundige leiding in gezinnen wordt verleend wanneer de huisvrouw niet in staat is haar taak naar behoren te verrichten met het doel een gezond gezinsleven in stand te houden of te herstellen”.

De kerkelijke opleidingen, evenals die in Bakkeveen, hebben, of zijn verbonden met internaten, doch daarnaast kent Rotterdam een externe opleiding, welke in feite uit nood geboren werd omdat in de grote stad het voor een interne opleiding vereiste minimum van 16 meisjes niet bereikt kon worden. De externe opleiding met thans 42 meisjes is daarom een uitkomst.

De opleiding duurt één jaar (6 mnd. theorie en 6 mnd. praktijk).

Het programma omvat:

Geestelijke vorming en geestelijke stromingen in gezin en samenleving.

Huwelijk, gezin en gezinsleven.

Eenvoudige sociale kennis en wetgeving, de organisatie van het staatsbestel.

De huisvrouw in de woning en keuken.

De huisvrouw als verzorgster van de kleding, het jonge kind, de zieke.

De pedag. vorming en functie van de gezinsverzorgster (beroepshouding).

Beoefening der Nederl. taal.

Dit laatste punt is voor deze meisjes het moeilijkst. Zij hebben veelal een minimale kennis van het Nederlands en moeite om zich uit te drukken. Mede hierdoor is het schriftelijk examen vervangen door een eindgesprek bij enkele scholen.

Vooropleiding: 6 klassen L.O., 2 kl. Nijverheidsonderwijs met diploma of M.A.V.O. met be-
wijs van toelating tot de 4e klas.

De leeftijden kunnen in de groepen wisselen. Soms volgen dames van 40 à 50 jaar de oplei-
ding wanneer ze b.v. door het wegvallen van een hulpbehoevend ouderpaar brodeloos werden
en nu graag als gezinsverzorgster geplaatst zouden willen worden.

Het is enerzijds spijtig, dat een groot aantal meisjes, waaraan de opleiding alle zorg besteedde,
als spoedig door huwelijk met het werk ophoudt, anderzijds mag het een troost zijn, dat ze
tot goede huisvrouwen werden opgeleid.

Het is ook mogelijk dat sommigen nog tijdens hun jonge huwelijk blijven werken, anderen
komen als part-time helpsters terug o.a. voor bejaardenhulp.

De meisjes, die naar de opleiding komen, zijn meestal potentiële verzorgende krachten.

Zij dienen bescheiden te zijn in hun optreden en belangstelling te hebben voor DE ANDER.
Er wordt hun nadrukkelijk op gewezen geen problemen te maken bij verschil van geloof
maar zich aan de normen van het gezin aan te passen. Ook wordt hen geleerd ZICH NIET
TE HECHTEN. Ze blijven daarom ook nooit langer dan zes weken. Blijven zij een gezin na
hun vertrek bezoeken, dan ontstaan vaak moeilijkheden door de gebondenheid aan het gezin.
De meisjes worden aangesproken met „juffrouw” om hen de kans te geven niet als dienst-
bode beschouwd te worden. Het komt n.l. voor dat dames (meestal chronische patiënten)
om een gezinsverzorgsters vragen wanneer de voorjaars schoonmaak in aantocht is.

De meisjes krijgen voorlichting over de „Sociale Kaart” opdat ze enig idee krijgen van het
bestaan van div. instanties, waarnaar ingeval van huwelijks- of gezinsmoeilijkheden of pro-
bleem-kinderen verwezen kan worden. Zij kunnen dit ook rapporteren aan hun leidster.
Deze leidster heeft een begeleidende taak en dient als schakel tussen het gezin en de ge-
zinsverzorgster of gezinshulp.

In de sociale structuur is deze leidster tot nog toe enigszins een probleemfiguur, want al-
leen die persoon is subsidabel, die een academie voor Maatsch. Werk volgde. Genoemde op-
leiding omvat enerzijds niet de taak van deze leidster, anderzijds meent ze dat de leidster
geen maatsch. werkster is. Men is daarom doende een aparte opleiding voor hen in het
leven te roepen.

Verder noemde spr. nog de voortgezette of gespecialiseerde opleiding, die haar grondslag
vindt in het feit dat de gezinsverzorgster problemen kan ontmoeten, die zij niet weet op
te lossen. Het betreffen hier probleemgezinnen, die een andere benadering nodig hebben.
Deze opleiding wordt gevolgd door gediplomeerde gezinsverzorgsters, die in wijken voor
zwak-sociale gezinnen werken. Na voor het laatst in 1963 is er in Rotterdam pas in 1970
weer een dergelijke cursus gehouden. De deelname is nu niet meer gebonden aan projecten
in a-sociale wijken, doch uitgebreid tot elk soort gezin met sociale indicatie.

Een sociale indicatie is een vage term, moeilijk te definiëren naast b.v. een medische indicatie.

Nog enkele opmerkingen over de landelijke organisatie.

De div. verenigingen of stichtingen voor gezinsverzorging werken plaatselijk, doch hebben
wel behoefte aan onderling contact. Zij zijn daarom verbonden in landelijke en provinciale
organisaties, welke uitgaan van div. levensbeschouwelijke of algemene grondslagen. De lande-
lijke organisaties bundelen de plaatselijke instellingen en coördineren het beleid. Zij verstre-
ken adviezen en voorlichting en trachten de gezinsverzorging te stimuleren. Instellingen met
minder dan 20 gezinsverz. zijn zeer kostbaar zodat vele van deze kleinere zullen moeten
fuseren om meer efficiënt te kunnen werken.

Dan is er nog de Centrale Raad, een contact-orgaan, welke o.a. ook het contact met de
overheid onderhoudt.

Een moeilijk punt is de financiering. Er is een retributie-systeem, geregeld door de gemeente
(in Rotterdam b.v. fl. 10,- p.d.), waarbij komt de Rijkssubsidie van het Dep. van C.R.M.,

afhankelijk of het een gezinshulp of gezinsverzorgster betreft.

Een gezinsverzorgster, die dus opgeleid is, verdient thans fl. 608,- tot (na 8 dienstjaren) fl. 1000,-, de gezinshelpsters verdienen fl. 458,- tot fl. 726,-.

Dit zijn salarissen, die enigszins met die van kantoren kunnen concurreren, zodat het mogelijk is, en in de praktijk ook voorkomt, dat meisjes zich komen aanmelden omdat ze dit werk liever doen dan een kantoorbaan.

✠↔✠↔✠↔✠↔✠↔✠↔✠↔✠↔

„DE SCHICHTENTHEORIE MET BETREKKING TOT DE BOUW VAN DE MENSELIJKE PERSOONLIJKHEID“

Verslag van de voordracht van de Heer Drs. H.L. de Koningh, psycholoog te Utrecht, gehouden op 24 april 1971 te Amsterdam.

Spr. begint met ons erop te wijzen, dat de Schichtentheorie geen recente ontwikkeling in de psychologie is. Haar bloei heeft plaats gehad in de dertiger jaren (met uitzondering van de S. theorie van de psychiater Hugenholtz (1959)). Het verschil tussen de hedendaagse psychologie en de Schichtentheoriën is gelegen in het feit dat laatstgenoemde voornamelijk afkomstig waren uit de wijsbegeerte en meer te doen hadden met de z.g. geesteswetenschappen dan met de natuurwetenschappen.

Hoewel de Schichtentheoriën niet veel te maken hebben met de nieuwere stromingen in de psychologie, is spr. ervan overtuigd dat de Schicht-gedachte een zekere rol zal blijven spelen in allerlei overwegingen omtrent de menselijke persoonlijkheid en de psychologie in het algemeen.

De Schichtenleer van de persoonlijkheid wil eigenlijk zeggen dat de persoonlijkheid uit lagen bestaat (Schicht – laag), die in het algemeen boven elkaar liggend worden gedacht (vergeleikbaar met de aardlagen in de geologie).

Hoewel de menselijke persoonlijkheid als een totaliteit beschouwd moet worden, meent spr. toch dat niet elk gedrag v.d. mens uit deze totaliteit voortspuit. Een impulshandeling of woede uitbarsting n.l. is iets geheel anders dan het nemen van een bepaald wilsbesluit of het geven van een morele waardering. Bij de eerste voelt de mens zich meegenomen of zelfs overspoeld door zijn gevoelens met het idee dat hem iets overkomt, waaraan hij zelf niet heeft bijgedragen, terwijl de andere kant die van de bewuste activiteit is.

Hierdoor is men ertoe gekomen de persoonlijkheid te beschouwen als opgebouwd uit „lagen“ De Schichtentheorie is trouwens één der pogingen om het verschil van reactie, van functioneren te verklaren en is zeker niet de enige, die denkbaar is. Reeds bij Plato en Aristoteles kan men soortgelijke beschouwingen aantreffen, in de loop der eeuwen door verschillende gevolgd.

Bij Aristoteles bv. wordt voor het eerst een drie-indeling van de „ziel“ gevonden n.l. de verstands- de sensitieve- en de vegetatieve ziel.

Tegenwoordig spreken de psychologen niet meer over „ziel“.

In de latere tijd is te wijzen op Freud, die in zijn diepte-psychologie een zekere gelaagdheid aannam: Het Es, het Ich en het Überich.

Het idee van de gelaagdheid doortrekt de gehele geschiedenis van het denken over de mens, mogelijk omdat door de vertrouwdheid met de uitgebreidheid en de ruimtelijkheid van ons denken men daartoe eerder neigt dan het denken in allerlei abstracte psychische termen.

De Schichtentheorie zou ten dele ontstaan zijn uit de behoefte aan een uitgangspunt om allerlei menselijke ervaringen te kunnen ordenen en te classificeren. De meeste Schichten-

theoriën bestaan uit minimaal drie delen, begrijpelijk omdat een tweedelige indeling tot een dualisme leidt, waarbij nauwelijks van „lagen” gesproken kan worden. Er zijn evenwel anderen o.a. Rothacker, die meerdere lagen onderscheiden.

T.o.v. de wijsbegeerte zouden de Schichtentheoriën belangrijk zijn omdat met deze zienswijze de dualistische opvatting omtrent de werkelijkheid en het wezen van de mens overwonnen zou zijn. Helemaal geslaagd is men daarin echter niet. Het moet gezegd worden, dat de Sch.theorie een zuiver Europese aangelegenheid is geweest. In de Angelsaksische landen en Amerika komen ze vrijwel niet voor, al stroomt er momenteel zeer beperkt iets door naar Amerika.

Overeenkomst met de Oosterse wijsbegeerte vindt men in de indelingen: aards-, astraal- en etherisch lichaam. Meestal worden de lagen vertikaal gedacht, doch ook een horizontale conceptie is mogelijk of één die in kringen rondom een kern gezien wordt. Deze zijn echter in Europa weinig vertegenwoordigd.

Spr. zette vervolgens aan de hand van het hieronder volgende schema de div. Schichtentheoriën nader uiteen.

I DE WIJSBEGEERTE

Plato - 400 v.Chr.	Aristoteles-350 v.Chr.	Hartmann 1933	Scheler 1928
Verstandsziel	Anima rationalis	Geistige Sch.	Geist
Begeerteziel	Anima sensitiva	Seelische Sch.	Seele (Ich)
	Anima vegetativa	Organische Sch.	Vital Sphäre
		Anorganische Sch.	

II GENEESKUNDE

Kraus 1926	Kleist 1934		
Kortikalperson	Autopsyche	andere auteurs:	Braun 1928
Tiefenperson	Thymopsyche		Schneider 1920
	Somatopsyche		Kretschmer 1950

III PSYCHOLOGIE

Hoffman 1935	Rothacker 1938	Lersch 1938	Hugenholtz 1938/1959
Geistige Sch.	Ich-Schicht	Personale Überbau	Humane tijd
Seelische Sch.	Person-Sch.	Endothyme Grund	Animale tijd
Trieb Sch.	Tiefenperson	Lebensgrund	Vitale tijd
	Animalisches Es		Physieke tijd
	Vital-veget. Sch.		

Andere auteurs o.a.: Jaensch 1929, Thiele 1940, Wellek 1950, Kroh 1937, Strunz 1943.

Het bijzondere in de theorie van Rothacker is dat elk der 5 Schichten en voornamelijk ook de onderste laag, een eigen verhouding heeft met de omgeving. Als voorbeeld noemt de Hr. de K. het reageren van het lichaam op koude, warmte, licht, vochtigheid enz., kortom op allerlei prikkels van buitenaf. Zo hebben b.v. proeven aangetoond, dat de levensprocessen

zich versnellen als het lichaam wordt blootgesteld aan rood licht en verlangzamen onder de invloed van blauw en groen licht.

Ook hevige geluiden of sterke visuele prikkels kunnen via de hersenen reacties in het lichaam tot stand brengen (b.v. verhoogde hartslag etc.).

Deze invloeden staan geheel buiten onze controle en worden soms zelfs niet opgemerkt. Er is zeker een soort wisselwerking met de omgeving, waarvan de mens zich niet direct bewust is. Voor diegenen, die nader op deze materie willen ingaan noemde spr. een boekje van Prof. Buitendijk: „Prolegomena tot een anthropologische physiologie” (Uitgave „Het Spectrum”), waarin deze o.a. erop wijst dat het subject, dus de mens zelf, een grote invloed heeft op alles wat van lich. aard is. Het organische bij de mens is totaal anders dan het physiologisch gebeuren bij het dier.

In het animale Es localiseert Rothacker de dierlijke strevingen (agressie, sexualiteit), maar ook de grovere affecten als haat, woede, vrees etc. Ook bij het Animale Es is, evenals bij de Vital-veget. Sch. sprake van een vitale betrokkenheid met de omgeving, waarbij men spreken kan van een pré-verbaal, pré-reflexief contact, waarvan de mens zich wederom niet bewust is.

Als voorbeeld noemt spr. de ruimte, die wij bij de ontmoeting tussen onze medemensen laten, welke correleert met de meer of mindere intimiteit. Bij vreemden houden wij de afstand (letterlijk zowel als figuurlijk) groter dan bij goede bekenden. Ook kunnen bepaalde ruimten ons op verschillende manieren stemmen. Ergens binnenkomende kan ons een gevoel van behagen en gezelligheid of een onbestemd gevoel van onbehagen treffen. Ook hier hebben we te maken met een niet-bewuste invloed. (J. Fast: „De taal van het lichaam” - Wetenschappelijke Uitgave).

Dit is echter niet alles „animaal” wat in de Animale Schicht geplaatst is. Door te spreken van „Das Tier in uns” draagt Rothacker volgens de hr. de Koningh bij tot een foutieve opvatting, omdat veel van wat niet bewust is en in de animale Schicht zit, niet vereenzelvigd kan worden met het dierlijke. Het gaat in deze Schicht tenslotte om primitieve, elementaire gevoelens van reageren op omgeving, ruimte, klimaat etc.

Ook een primitief gevoelsmatig reageren op een ander in de zin van al of niet sympatiseren plaatst Rothacker in het Animale Es. Meestal wordt bij dit laatste gesproken van intuïtief of instinctief aanvoelen, al heeft het met instinct en waarschijnlijk ook met intuïtie weinig te maken.

De door R. als derde genoemde „Tiefenperson” sluit aan bij wat Klages noemt de „Bilder”. Deze laag is in de mens eveneens onbewust en uit zich in dromen, mythen en dichtwerken en in beelden die men krijgt bij herinneringen of ervaringen t.w. van „prettig” of „onprettig”, angst, geluk etc.

Over de Person-Sch. is in het kort te zeggen, dat alles wat te maken heeft met denken, willen en bewuste stellingname, hier onder te brengen is, terwijl de Ich-Schicht meer een controlerende instantie is, net als bij Freud.

Lersch is, zo zegt de Hr. de K., met zijn Sch. theorie beter geslaagd dan Rothacker omdat deze minder dualistisch is. Uitgegeven bij „Het Spectrum” is een vertaling van Lersch: „Algemene Psychologie”, waarin L. in feite de alg. psychologie, zijnde de leer van het denken, waarnemen, voelen willen, voorstellen, fantaseren opvat als de leer van de persoonlijkheid en wel op grond van de Schichten-gedachte.

Ook vanuit de geneeskunde, met name de neurologie, heeft de Sch. theorie een duidelijke impuls gehad, want ook hier kent men een zekere gelaagdheid t.w. het ruggemerg, de hersenstam en de grote hersenen met speciale invloeden uit iedere laag (zie o.a. Medizijnische Psychologie” van Kretschmer).

Tot slot zegt spr. te moeten bekennen enigszins kritisch te staan tegenover de Schichten-theorie in het algemeen. Enerzijds lijken ze interessant, waar ze een bepaald model van de persoonlijkheid geven, anderzijds werpen ze bedenkingen op. De Hr. de K. meent dat er een mogelijkheid moet zijn om tot een geheel nieuwe Schichtentheorie te komen, met een

andere opzet, uitgaande van de totaliteit van de mens. Men zou moeten uitgaan van een bepaalde visie omtrent de mens en van daar uit zien of er meer of mindere autonome complexen in de persoonlijkheid onderscheiden kunnen worden, die aanspraak zouden kunnen maken op de naam van „Schichten”.

Het ruimtelijke model van de Sch. zou dan moeten worden opgeheven. Het idee, dat er div. autonome Schichten zijn, die niets met elkaar te maken hebben en die elk een eigen leven leiden, is een grote belemmering om tot een nieuwe Schichten-theorie te komen. Spr. eindigde met te zeggen, dat de Schichten-theorie in ieder geval een bijdrage kan leveren als een heuristisch model voor de ontwikkeling van de persoonlijkheidsleer.

Het Bestuur heeft na goedkeuring van de Wetenschappelijke Commissie tot gewoon lid van de Werkgemeenschap toegelaten Dr. R.L. Cornelissen te Maarssen, docent aan onze cursus.

Tot kernlid zijn bevorderd:

1. Mevrouw H. Gans-van Weerden te Amsterdam,
secretaresse van de N.W.I.P.
wegens haar voltooide opleiding tot psycho-therapeute aan het
Instituut voor Individualpsychologie te New York U.S.A.
2. De Heer F.H. Sachs te Leiden
bestuurslid van de N.W.I.P. en docent aan de cursus
wegens het volgen van de vier vereiste vervolgcursussen afgesloten
met vijf werkstukken.

Wie de Nederlandse Werkgemeenschap voor Individualpsychologie bij testament wil gedenken wordt aanbevolen daarvoor de volgende formulering te gebruiken:

Ik legateer aan de Nederlandse Werkgemeenschap voor Individualpsychologie gevestigd te Amsterdam de som van fl. . . . ., vrij van alle rechten en kosten, ook van het recht van successie.

JAARVERSLAG KURSUS 1970/1971

Eerste-jaar

We begonnen met 27 kursisten, waarvan 12 tentamen deden. Hiervan werd een kandidaat afgewezen.

De beroepen van de geslaagden waren: analiste, ambtenaar soc. dienst, maatsch. werkster, huisvrouw, rijksambtenaar.

Tweede-jaar

Hiervoor schreven zich ook 27 kursisten in. Er deden 17 kandidaten examens, die allen het getuigschrift kregen.

De beroepen van deze geslaagden waren: apothekers-assistente, huisvrouw, studente psychologie, verpleegster, remedial teacher, dir. kinderdagverblijf, dir. sekretaresse, bibliotheek-assistente, medewerker organisatie afdeling, illustratrice, hoofdleidster, adj. directrice, kleuterleidster.

Vervolgkursussen

1. dhr. Van Asperen : Hoofdstukken uit de I.P. 30 oud-kursisten namen hieraan deel.
2. mw. Van Emde : Methodiek en casuïstiek v.d. I.P. psychotherapie. 37 deelnemers.
3. dhr. Arendsen Hein : Relatie-training week-end te Bilthoven. 13 deelnemers.

*****

Leden die van ons heengingen:

De hr. J.A. Delhez, arts in ruste, erelid.

Mej. M.H. Brouwer, verpleegster a/d „Martha Stichting”, Alphen a/d Rijn.

Mej. G. Slegtkamp, directrice van het Dr. G.J. Plantinghuis te Zantvoort en docente aan de cursus v. Individualpsychologie.

Mevr. R. Springer-Wins, maatsch. werkster te Amsterdam.

Een laatste groet aan hen die in leven en beroep zich moeite gaven de individualpsychologie te verwerklijken en uit de dragen.

*****

Onderscheiding :

Onze gelukwensen voor Mevr. J.J. Ypes-Camman, die onderscheiden werd met de ere medaille in goud in de Orde van Oranje Nassau voor haar maatschappelijk werk bij de Stichting 1940/45 en in het verzet.

Adreswijziging :

Mej. M. Kelderhuis   naar Folkertslân 44   Beesterzwaag Fr.

De hr. G.H. van Asperen, psycho-therapeut   naar Beethovenlaan 355 - Doorwerth.

